

Amikor egyetemünk működéséről, ennek javításáról gondolkodunk, kézenfekvőnek tűnik, hogy vizsgálat alá vesszük azt az egyetemi szervezetet is, amelyben az egyetemi mozgások végbemennek.

Nemzetközi összehasonlításban viszonylag kicsiny egyetem vagyunk, ahol a nappali hallgatók száma nem éri el a 2500-at, a többi hallgatóval pedig alig lépi túl a 3000 főt, oktatóink — kutatóink — dolgozóink összlétszáma pedig 1500 körül van. Ilyen „közép-üzem” esetén vajon indokolt-e az egyetem *négyszintű* tagoltsága (tanszék, tanszékcsoport, kar, rektori irányítás)? E struktúrában a tanszékek meglehetősen erős „légszomjjal” küzdenek. Munkánk kis hatékonyságú, funkcionális zavarok bénítják.

Ez a *vertikális* szempontból túltagolt egyetem *horizontális* szempontból jelentős asszimmetriákat is mutat, amit mind kari, mind összegytemi szinten észlelhetünk. Ezek az asszimmetriák az egyes egységek egyenlőtlen növekedéséből következtek, s legfőbb negatívumuk az, hogy nem teszik lehetővé az *egyenlő esélyű* szempont- és érdekérvényesítést. Sok egységünk ezért a jelenlegi egyetemi struktúrában meglehetősen *periférikus helyzetbe* került (és éri is ebben magát), mert a demokratikus választási mechanizmusok is nagy egységeknek kedveznek. Demokratikus intézményeink így az asszimmetriákat fokozták, tovább gyengítve az egyenlő esélyeket és egyenlő esélyű érdekérvényesítést.

Az elmondottakból talán kitűnhet — bár ha a helyzet még joggal igényelhet elmélyültebb, részletesebb elemzést —, hogy *álláspontunk az: az egyetem spontán fejlődésének és növekedésének* évtizedei után érdemes lenne felvetni: szükség van olyan szervezeti változtatásokra, amelyek hatékonyabb, olcsóbb működést, erőteljesebb, nyitabb és érdemibb demokratikus részvételt tesznek lehetővé.

Érdemes e kérdést egyetemi vitára bocsátani, elmélyült és szakszerű elemzésnek alávetni.

Ezt a vitát elindítandó, a következő két módszertani jellegű kiindulópontot javasoljuk megfontolónak: érdemes lenne *végre alulról építkezve* új szervezetet (és szabályzatot) létrehozni, mert a „felülről építkezés” hagyományos gyakorlata szemmel láthatóan egyre kevésbé használható: ki kellene mondani végre (s ennek konklúzióit is le kellene vonni), hogy az *egyetemi élet alapsejtje* a tanszék.

E két kiinduló megjegyzésre — alapelve — többféle elképzelés is épülhet. Javaslatunkban a JATE feltételeivel számolva vetjük fel egy lehetséges új szervezeti modell lehetőségét.

Hozzá kell ehhez tennünk, hogy *valójában* semmi újat nem fedeztünk fel, csupán kilenc európai ország felsőoktatásának ilyen jellegű tapasztalatait elemeztük, s más nemzetközi tapasztalatokat hasznosítottunk.

Ilyen megközelítésből jól kitűnik, hogy a két nagy kar, a TTK és a BTK meglehetősen heterogén szervezetet alkot, ahol még az oktatás feladatai sem feltétlenül indokolják az ugyanazon „magasabb egységhez” való tartozást.

Milyen egyetemet akarunk?

Az alábbiakban az MSZMP József Attila Tudományegyetemi Végrehajtó Bizottsága vitanyagát bocsátjuk közre.

A tudományegyetem pártbizottsága 1985 óta több kérdésben kezdeményezett — javasolt reformlépéseket, indított vitát. Ezek eddig a párttagságon belüli viták formáját öltötték.

A Végrehajtó Bizottság e vitaanyaggal az egész egyetemi közvéleményt, oktatókat, hallgatókat egyaránt be kívánja vonni az egyetemi reformgondolkodásba, mert úgy látja, hogy sok gond az egyetemi szervezet zavaraira vezethető vissza. Azaz, egy strukturális reform szükségességének gondolatát veti fel.

Egyedül a JTK tűnik olyan szervezetnek, amely egy *homogén* „magasabb egység” mintáját adhatja: a tanszékek ugyanazon vagy rokon tudományokhoz kapcsolódnak; az oktatási és tudományos tevékenység jól összekapcsolható, ezért logikusan irányítható egy karról; 10 tanszék (kb. 50 oktató) olyan nagyságrendet jelent, ahol egyrészt mindenki ismeri a kar egészét, másfelől nincs szükség közbeeső szintre, a tanszékcsoportra. Egy ilyen kar a hallgatósághoz való közelség jobb lehetőségeit is megadja, s csökkenti, vagy kizárja a karon belüli kis szervezetek (tanszékek, tanszékcsoportok) közötti asszimmetriákat. Ez a mozgalmi szervezetek (érdekképviselő) szerveződését is egyszerűbbé teszi, s nyitabbá a működésüket. Ebben a struktúrában a *tanszékvezetők tagjai a kari tanácsnak*.

Lehetséges-e olyan irányba fejlesztésünk az egyetemi struktúrát, hogy egy, a Jogi karhoz hasonló kari struktúra alakuljon ki, amely tudományos-kutatási és oktatási szempontból a tanszékek viszonylag *homogén* együttesét fogja össze, s ugyanakkor e kar közelebb (legalább a mai tanszékcsoportok közelségbe) kerülhet a hallgatókhoz, *megszüntetve a tanszékcsoportokat*, mint felesleges áttételt a tanszék és a kar között.

Érdemes figyelmeztetni arra, hogy amikor 1985-ben új pártstruktúra alakult ki, az alapszervezetek szerveződése már ilyen homogenizáló szempont szerint történt. S ma, amikor a kari pártvezetőség megszűntetése van napirenden, az egyetem szervezetének ilyen jellegű problémái ismét napirendre kerültek. Hasonlóképpen érdemes a szakszervezeti szerveződés tanulságaival is számolni. Ezzel kapcsolatosan mindenekelőtt azt kell megemlíteni, hogy a szakszervezeti szerveződés követve az egyetemi struktúrát, maga is meglehetősen gigantikus egyetemi *funkcionáriusi* gárdát termelt ki. Számuk a bizalmihelyettesítől az szb tagjaiig együttesen — túllépi a kétszázat.

Ha ehhez hozzá vesszük a kb. 120—130 főt, akik párttisztviselőket viselnek egyetemünkön és a különböző szintű tanácsokba, bizottságokba *választottak* kb. 200—250 fős létszámát, kitűnik, hogy az egyetemi demokrácia a jelenlegi túltagolt szervezetben elsősorban gyűlések áttekinthetetlen dzsungelét jelenti.

Egy lehetséges új kari szervezet a fenti megfontolások alapján a következőképpen alakulhatna:

JTK — mint alaptípus megmaradna:

Filológus Kar: a jelenlegi BTK megfelelő tanszékeiből születhetne. Vita tárgya lehetne, hogy az idegennyelvi lektorátus a karhoz csatlakoznék-e tanszékkranggal.

Történelmi és földtudományi Kar: a jelenlegi földtudományi, történelmi tanszékcsoportok mellett az ökortudományi tanszékcsoport és a néprajzi tanszék alkothatná.

Biológiai tudományok kara: a megfelelő tanszékek integrálásával.

Kémiai tudományok kara: a kémiai tanszékek oktatói, kutatói, dolgozói létszáma 250—300 fő körüli, ezért indokolt lenne önálló karrá szerveznünk.

Matematikai és fizikai tudományok kara: a megfelelő tanszékek mellett indokolt lehetne a Kibernetikai Laboratórium integrálása.

„Általános” Kar: (lehetne jobb elnevezést is kitalálni), amely a marxizmus—leninizmus és a neveléstudományi tanszékcsoport mellett a testnevelési tanszéket, az Oktatechnikai Központot foglalná magába. Közös alapot a *közös funkció* adhatna: e tanszékek minden hallgatót tanítanak. Eldöntendő lenne, hogy ide tartozzék-e a lektorátus is.

Egy ilyen új struktúrában az együttélés elsősorban egy földrajz—történelem karon lenne szokatlan és újszerű. Ám azon kívül, hogy a két tudományterület rendkívül erős *kölcsönös ösztönzést* adhat, a két jelenlegi tanszékcsoport egy épületben egy emeletet foglal el; „földrajzi közelségük” miatt nem igényelnének átrendezést.

Hasonlóképpen érvelhetünk egy általános társadalomtudományi kar mellett. Itt az egy épületen belüli együttlét „fizikai feltétele” adott. Itt az azonos *funkcionális szerep* (általános képzés) adhatna közös alapot egy új kar számára.

Egy ilyen kari felosztás (esetleg elképzelhető másféle tagozódás is?) *homogénebb* képletet, egymással szakmai — tudományos-oktatási — szempontból szorosabb kapcsolatban lévő tanszékeket integrálhatna. És most, amikor egyre több olyan új szakpár alakul, amely szétválik a régi kari keretektől, érdemes a „kar” szerepét, helyét e szempontból is átgondolni. Javaslatunk ebben az irányban is tartalmaz felvetéseket.

Nyilvánvaló ugyanis, hogy a tanulmányi adminisztráció

mechanizmusának, a dékáni hivatalok belső struktúrájának is meg kellene változnia.

Mindenekelőtt: elég lenne egy, az oktatási rektorhelyettes felügyelete alatt működő *egyetemi tanulmányi osztály*, mely az egységes adminisztrációért felelne. Az elképzelt új dékáni hivatalokban egy dékán és dékánhelyettes mellett, egy hivatalvezető és egy adminisztrátor-titkárnő elegendő lenne. Ilyen magyar példa már van!

Egy összegytemi tanulmányi osztály természetesen csak a hallgatók adminisztratív jellegű ügyeivel foglalkozhatna. Az érdemi döntéseket az új karok *tanulmányi bizottságai* hoznák a dékáni vezetéssel együtt. A különbség persze lényegi: ezek az új tanulmányi bizottságok jelentősen közelebb lennének a hallgatókhoz.

Amíg két szakosok hallgatóink, a karokhoz történő „besorolás” — nyilvánvaló eseteket leszámítva — konszenzussal kellene, hogy történjen, mint ahogy ez ma pl. a földrajz—történelem szakosok esetében fennáll (ti. a TTK intézi ügyeiket!). Növekedvén a mai kari szisztéma szempontjából nem „profil-tizta” szakok száma, e problémával úgyis szembe kell néznünk.

Ha a mai helyzettel hasonlítjuk össze ezt a javasolt modellt, nemcsak hatékonyabb, de egy *olcsóbb hivatali rendszer* képe is kirajzolódik tekintettel arra, hogy a tanszékcsoport-vezetők és helyetteseik energiája és fizetési pótléka felszabadulna. Mentésülhetnének a tanszékcsoport gyűlésektől, ügyektől stb. is.

Az általunk javasolt struktúra haszna persze elsősorban nem az adminisztráció olcsóbbodását jelentené — bár azt is! Előnye elsősorban a várható hatalmas idő- és energiatakarékosságban fogalmazható meg, amely az egyetemi oktatók-dolgozók mindegyikét érinti.

Előnye lenne egy ilyen új struktúrának, hogy megközelítőleg azonos nagyságrendű karok jönnének létre (50—80 fő oktató, 8—12 tanszékkel), amelyek mind a korábbi kari, mind az egyetemi horizontális asszimmetriákat megszüntetve az érdekképviselő azonos esélyeit adhatnák meg; olcsóbb lenne a működtetése, és az egyetemi vezetői szint jelentősen mentesülne a jelenlegi rektorköz-

vetlen irányítás — felesleges — feladataitól. Így nagyobb energia szabadulna fel az összegytemi feladatokra — (jelenleg a dolgozók kb. 1/3-át irányítja közvetlenül a rektori vezetés). A *tanszékek helye, szerepe felértékelődne* ebben az új helyzetben, visszakapnák korábban jórészt elvesztett cselekvési területet; a karok állami tevékenysége és a demokratikus képviselők működése áttekinthetőbb, demokratikusan ellenőrizhetőbb lehetne, a képviselő és döntés szintjei *ember- és hallgatóközébe kerülnének*; a társadalmi szervezetek működési rendszere is egyszerűbbé válhatna, hatékonyabban vehetnének részt a karok ügyeiben. A kari tanácsok ülésein az oktatás és tudomány kérdéseiről, személyi kérdésekről — a *közvetlen ismeretek* miatt — a jelenleginél erősebb lenne a szakszerűség és kompetencia az ügyek eldöntésében. (Az érdekes az, hogy — a biológiai kart leszámítva — az elképzelt új karok „földrajzilag” is egymás mellett, egy épületben vannak.)

*

Kétségtelen, az ilyen jelentős szervezeti változások végrehajtása esetén több feltétellel kell rendelkezünk.

El lehetne képzelni, hogy az „indulás” egy *általános társadalomtudományi kar* megalakításával kezdődne. Egy ilyen lépés nem érintené a jelenlegi struktúrákat, csupán a „rektorközvetlen” egységek egy részét integrálná: azokat, amelyek az általános képzést végzik. Ugyancsak a jelenlegi struktúrák fennmaradása mellett egy összegytemi tanulmányi osztály is alakulhatna, ez egy későbbi átstrukturálódás vajúdasait csökkenthetné.

Meggyőződésünk, hogy a jelenlegi egyetemi szervezetnél *egyszerűbb és olcsóbb mechanizmus* is kialakítható, amely az egyetemi közéletben való részvétel nagyobb és egyenlőbb esélyét adja meg az egyének és az egyes egységeknek, homogénabb *köztes* egységek — s karok — kialakításával úgy, hogy visszaállítja a tanszék jelentőségét és a tanszékvezetés helyét és súlyát az egyetemi közéletben, miközben sok felesleges gyűlésezéstől és ügyintézésről — energia- és időrablás — mentesítene.

Javaslatunk egy vita — közös gondolkodás — elindításának feladatát vállalta csupán magára, a tévedések jogának fenntartásával. Úgy véljük azonban, hogy e kérdésről — mindannyiunk érdekében és védelmében — szót kell váltania az egyetemi oktatók és hallgatók közösségének.

A JATE ifjúsági parlament intézkedési terve 1988

(Folytatás az 1. oldalról.)

honvédelmi oktatás korszerűsítésére. Különös tekintettel a honvédelmi oktatás szaktárgyakba való integrálásának lehetőségére, ahol ez megvalósítható. (Felelős: az oktatási rektorhelyettes. Határidő: 1988. június 30.)

14. Meg kell vizsgálni a nem idegen nyelvű szakos hallgatók idegen nyelvi képzésének fejlesztési lehetőségeit. Ezzel egyidejűleg az Idegennyelvi Lektorátus funkcionális korszerűsítésére a szükséges intézkedéseket meg kell tenni. (Felelős: az oktatási rektorhelyettes. Határidő: 1989. június 30. ill. december 31.)

15. Továbbra is keresni kell a kiemelkedő felkészültségű hallgatók oktató és kutatómunkába való szélesebb körű bevonásának lehetőségeit. (Felelős: az oktatási és a tudományos rektorhelyettes. Határidő: folyamatos.)

16. A gyakorlati tapasztalatok felhasználásával — figyelemmel az új tantervi irányelvekre is — a TVSZ indokolt korrekcióját el kell végezni. (Felelős: az oktatási

si rektorhelyettes. Határidő: 1989. június 30.)

17. Fel kell mérni, melyek azok a tantárgyak, amelyekből a hallgatóknak nem áll rendelkezésre semmiféle megírt jegyzet vagy a rendelkezésre állók elavultak. A felmérésbe be kell vonni a hallgatókat. Az egyetem kiadói jogát felhasználva gondoskodni kell a hiányzó jegyzetek pótlásáról. (Felelős: az oktatási rektorhelyettes. Határidő: a felmérésre — 1988. szeptember 1. az elkészítésre — folyamatos.)

18. A hallgatóknak régi és olcsóbb jegyzetekkel való ellátása érdekében a JATE Jegyzetbolt folytasson antikváriusi tevékenységet. (Felelős: az oktatási rektorhelyettes. Határidő: 1988. december 31.)

19. A JATE oktatói és kutatói követelmény- és feltételrendszerét publikussá kell tenni a hallgatók számára. (Felelős: az oktatási rektorhelyettes. Határidő: 1988. szeptember.)

20. Meg kell oldani a hallgatói véleményezés szabályozását és

tényleges bevezetését. (Felelős: az oktatási rektorhelyettes. Határidő: 1988. szeptember 1.)

21. Meg kell oldani a kollégiumokban lakó hallgatók helyi rendelkezéssel történő egészségügyi (bel- és nőgyógyászati) ellátását. (Felelős: a gazdasági főigazgató. Határidő: 1988. december 31.)

22. Minőségi javulást kell elérni az egyetemi hallgatók étkeztetési körülményeinek területén. Gondoskodni kell a menzák mielőbbi felújításáról és egy új a la carte menza üzembe helyezéséről. (Felelős: a gazdasági főigazgató. Határidő: 1990. december 31.)

23. Meg kell vizsgálni egy — a JATE kezelésében lévő büfé létrehozásának lehetőségét. (Felelős: a gazdasági főigazgató. Határidő: 1988. szeptember.)

24. Az egyetem dolgozóihoz hasonlóan a hallgatók a tanév folyamán minden hónap azonos napján kapják meg a szociális támogatásnak legalább az alanyi jogon járó részét. (Felelős: a gaz-

dasági főigazgató. Határidő: folyamatos.)

Határozati javaslatai az alágazati parlamentre

1. Az adóhatósági nyilvántartás legyen felhasználható a szociális támogatások megállapításának reálisabbá tételéhez.

2. Javasoljuk a felsőbt fórumoknak hallgatói pontrendszer kidolgozását és az elhelyezkedésnél ennek figyelembevételét. A minisztérium az egyetemi tanulmányok során kiemelkedő teljesítményt nyújtó fiatalok pályakezdésének előmozdítására alapítson ösztöndíjat.

3. Nyomatékosan javasoljuk a hallgatóknak nyújtott tanulmányi ösztöndíjak reálértékének megőrzését.

4. Javasoljuk, hogy minden felsőoktatási intézményben az I. évfolyamtól kezdve legyen kötelezően választható az idegen nyelvek tanulása. Legyen szabadon választható a nyelvtanulási szakasz időpontja is a hatékonyabb nyelvvoktatás érdekében.